

ОПОДАТКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ: УКРАЇНА ТА ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Україна має великий потенціал щодо розвитку ринку віртуальних активів: лише за даними аналітиків Україна входить до трійки країн світу за розміром спільноти блокчейн розробників та до п'ятірки країн світу за об'ємами безготівкових платежів у світі [1]. Натомість, однією з перепон для розвитку такого ринку є відсутність нормативно-правової бази, яка встановлювала б чіткі та прозорі правила гри. Частиною першою розділу 6 про Перехідні положення Закону України «Про віртуальні активи» встановлено, що цей Закон набирає чинності з дня набрання чинності законом України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами [2]. У зв'язку з цим, виникає потреба дослідження запропонованих законопроектів, а також досвіду зарубіжних країн у цій сфері.

Як відомо, віртуальний актив – це нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. На сьогодні, зареєстровано щонайменше чотири проекти законів щодо внесення змін до Податкового кодексу щодо оподаткування віртуальних активів: Законопроект 15.11.2019 №2461, поданий народними депутатами О. Жмеренецьким та Є. Чернєвим, Законопроект 13.03.2022 № 7150, поданий народним депутатом М. Крячко, Законопроект 07.11.2023 №10225, поданий Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, та Законопроект 17.11.2023 №10225-1, поданий Міністерством цифрової трансформації. Характерною ознакою всіх проектів є звільнення від оподаткування ПДВ операцій з віртуальними активами. Коли мова йде про ставки оподаткування фізичних та юридичних осіб, тут підходи різняться. З фіскальної точки зору, законопроекти можна розділити на «поміrkовані», «жорсткі» та «жорсткі з перехідним періодом».

За змістом законопроекту №2461 (про жорстке оподаткування з перехідним періодом), прибуток юридичних осіб від операцій з віртуальними активами пропонується оподатковувати податком на прибуток за ставкою 18%, в той час як інвестиційний прибуток фізичних осіб за ставкою 5% строком на 5 років [3]. Оскільки норма про 5 років має тимчасовий характер і має бути розміщена в перехідних положеннях Податкового кодексу, за впливом цього періоду ПДФО в частині інвестиційного прибутку становитиме 18%. Принагідно зазначити, що Головне науково-експертне

управління в своєму висновку звернуло увагу на потребу в оцінці ризиків, насамперед, в частині пропозицій щодо встановлення пільгових податкових ставок у розмірі 5% на 5 років, що може мати своїм наслідком активне спрямування частини вільних ресурсів у спекулятивний сектор і що відповідно породжує дискусію щодо доцільності застосування для оподаткування прибутку (доходів) від віртуальних активів базової ставки податку.

Законопроект №7150 (про помірковане оподаткування) пропонує встановити ставку податку на прибуток підприємств та ПДФО у розмірі 5% до об'єкта оподаткування операцій з продажу або іншого відчуження віртуальних активів. У пояснювальній записці вказується, що прийняття закону призведе до створення близько 5000 нових робочих місць, а також зростання ринку віртуальних активів до 5 мільярдів доларів США на рік [4]. Натомість, як зазначає Міністерство фінансів України у своєму експертному висновку, встановлення пільгового оподаткування (5%) для прибутку від операцій фізичних осіб з віртуальними активами призведе до потенційних втрат надходжень податку на доходи фізичних бюджетів усіх рівнів.

Законопроект №10225 (про жорстке оподаткування) НКЦПФР планує запровадити механізм оподаткування віртуальних активів, в межах якого платники податку муситимуть сплачувати 18% ПДФО, а також 1,5% військового збору [5]. Більше того, суб'єкти господарювання (юридичні особи та ФОП), які здійснюють операції з віртуальними активами не можуть бути платниками єдиного податку першої - третьої груп та повинні використовувати загальну систему оподаткування.

Насамкінець, шляхом подання законопроекту №10225-1 (про жорстке оподаткування з перехідним періодом) Мінцифра пропонує впровадити перехідний період, завдяки якому для фізичних осіб ставка ПДФО становитиме: 5% впродовж перших 3 років; 9% на наступні 5 років; надалі - 18%. Для юридичних осіб пропонується єдина ставка в розмірі 18% [6].

Останні два законопроекти заслуговують на особливу увагу, з огляду на їх свіжість і ґрунтовний підхід до впровадження змін (проект НКЦПФР налічує трохи більше 200 сторінок, проект Мінцифри близько 50 сторінок). В той час як проект НКЦПФР критикувався за високі ставки оподаткування [7], президент Асоціації українських банків вважає, що законопроект НКЦПФР має більше потенціалу бути затвердженим, оскільки об'єктом оподаткування пропонується встановити позитивний річний фінансовий результат від продажу віртуальних активів [8]. Якщо платник податків пішов у збиток, то позитивний фінансовий результат наступного звітного періоду скорочується на цю суму.

Таблиця 1. Законопроекти щодо оподаткування операцій з віртуальними активами

Проекти закону	Основні пропозиції щодо оподаткування операцій з віртуальними активами (ВА)
Проект закону №2461 від 15.11.2019, ініціатор законопроекту О. Жмеренецький, Є. Чернев	<ul style="list-style-type: none"> - інвестиційний прибуток від операцій з криптоактивами розраховується як позитивна різниця між доходом, отриманим платником податку від продажу криптоактиву, та його вартістю; - встановити (на 5 років) пільгове оподаткування інвестиційного прибутку від операцій з ВА для фізичних осіб за ставкою ПДФО у розмірі 5%; - встановити податок на прибуток підприємств, що здійснюють операції з ВА, у розмірі 18%.
Проект Закону №7150 від 13.03.2022, ініціатор законопроекту Крячко М.В.	<ul style="list-style-type: none"> - звільнити від оподаткування ПДВ операцій з ВА та відповідних послуг; - встановити пільгове оподаткування інвестиційного прибутку від операцій з ВА та відповідних послуг за ставкою податку на прибуток у розмірі 5 %; - встановити пільгове оподаткування інвестиційного прибутку від операцій з ВА для фізичних осіб за ставкою ПДФО у розмірі 5 %; - встановити обов'язок сплати військового збору з суми інвестиційного прибутку від операцій з ВА для фізичних осіб за ставкою 1,5 %;
Проект Закону №10225 від 07.11.2023, ініціатор законопроекту Сова О.Г за участі Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.	<ul style="list-style-type: none"> - запровадити окремий порядок обліку та коригування фінансового результату з метою оподаткування ВА податком на прибуток підприємств; - запровадити механізм оподаткування ПДФО віртуальних активів (18% ПДФО, а також 1,5% військового збору); - не є об'єктом оподаткування ПДВ операції з ВА; - суб'єкти господарювання (юридичні особи та ФОП), які здійснюють операції з ВА не можуть бути платниками єдиного податку першої - третьої груп та повинні використовувати загальну систему оподаткування.
Проект Закону №10225-1 від 17.11.2023, ініціатор законопроекту Швачко А.О. за участі Міністерства цифрової трансформації.	<ul style="list-style-type: none"> - оподаткування операцій з ВА податком на прибуток підприємств; - запровадження механізму оподаткування ПДФО доходів, отриманих фізичними особами від операцій з ВА; - для фізичних осіб ставка ПДФО становитиме: 5% впродовж перших 3 років; 9% на наступні 5 років; надалі - 18%; - встановлюється, що не є об'єктом оподаткування ПДВ операції з ВА (крім операцій з окремим видом ВА (службовими токенами).

Джерело: [9]

Сполучені Штати Америки почали регулювати криптовалюту ще в 2014 році, а бюджет Федеральної податкової служби Америки минулого року був сформований в розмірі 80 мільярдів доларів, з яких 46 мільярдів доларів було виділено спеціально для нагляду за дотриманням норм податкового законодавства в сфері операцій з віртуальними активами. Ставка федерального податку залежить від суми прибутку і становить від 15% до 35% [10].

В Естонії якщо ви купуєте криптовалюту, а потім продаєте її за вищою ціною, різниця між ціною продажу та ціною покупки вважається прибутком, і вам доведеться сплатити податок на прибуток у розмірі 20%. Така сама ставка застосовується для операцій щодо обміну криптовалюти на фіатні кошти, майнінгу та покупки товарів за крипто валюту [11]. З-поміж європейських країн, особливо виділяється Угорщина, де діє податкова пільга в розмірі 600 євро на рік, тим самим стимулюючи розвиток ринку віртуальних активів [12].

У Сінгапурі оподаткування криптовалюти залежить від характеру діяльності. Професійні інвестори мають сплачувати фіксований податок, тоді як довгострокові інвестиції, як правило, не підлягають оподаткуванню через відсутність в Сінгапурі податку на приріст капіталу. Використання криптовалюти для платежів вважається бартерною торгівлею, а компанії, що надають товари/послуги в обмін на криптовалюту, оподатковуються в залежності від об'єму продажів. Ставка за операціями з крипто валютою в Сінгапурі становить 8% [13].

Особливості оподаткування віртуальних активів в Україні, в свою чергу, не повинні в точності повторювати режим оподаткування якоїсь із зарубіжних країн. Натомість, на нашу думку, Україна повинна знайти свій власний шлях, що цілком і відбувається, якщо поглянути на плюралізм думок в Верховній Раді та конкуренцію законопроектів від Нацкомісії та Мінцифри. Оподаткування має враховувати як державні інтереси (потреба фінансування війни, євроінтеграційні процеси), так і потреби бізнесу (помірковані податки, проста процедура адміністрування податків).

Список використаних джерел

1. Мінцифри: Україна №1 у світі з використання крипто валют. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-ukrayina-1-u-sviti-z-vikoristannya-kriptovalyut> (дата звернення: 20.02.2024).
2. Закон України «Про віртуальні активи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

3. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо оподаткування операцій з крипто активами №2461 від 15.11.2019 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/449>
4. Проект Закону Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами №7150 від 13.03.2022 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39211>
5. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні №10225 від 07.11.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123>
6. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні №10225-1 від 17.11.2023 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43232>
7. Який законопроект про обіг віртуальних активів дозволить бізнесу розвиватися. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/02/13/709876/>
8. Законопроект про запуск ринку криптовалюти від НКЦПФР більш перспективний у Раді, ніж від Мінцифри – думка. Інтерфакс-Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/950439.html>
9. Косторной С.В. Віртуальні активи: державне регулювання, оцінка, оподаткування. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2023. №3(49). С. 71-76.
10. Бугай О. Оподаткування віртуальних активів в Україні та світі. Юридичний вісник. 2021. №6. С. 145-151.
11. Estonia Crypto Tax Guide 2024. Kryptos. URL: <https://kryptos.io/guides/estonia-crypto-tax-guide>
12. Кобильник Д.А., Крамар В.О. Оподаткування операцій з віртуальними активами. Наукові перспективи. 2023. № 11(41). С. 924-931.
13. Singapore Crypto Tax Guide 2024. Kryptos. URL: <https://kryptos.io/guides/singapore-crypto-tax-guide>